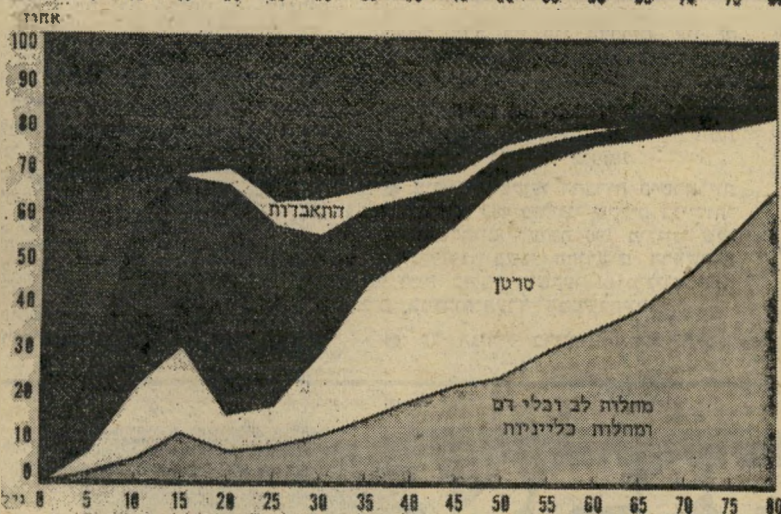

תרגיל בכפל תאונה: המבוטח משלם פי חמישה, החברה משלמת רק פי שניים

ממה הם מתים?
 תרשימים אלה מורים על סיבות המוות של מרביתם אמריקאים עד גיל 80, וכיצד משתנה הרכב הסיבות בכל גיל. כך, למשל, נוטים ילדים וצעירים למות יותר מתאונות וממה שמוגדר בתרשים כ"שונות", וככל שמתבגרים, סיבות המוות העיקריות הן מחלות לב, מחלות כלליות וסרטן. כפי שניתן לראות בתרשים, בגיל שבו מתחילים לעשות ביטוח חיים, מצטמצם והולך חלקן של התאונות כגורם מוות חשוב. בישראל קטן חלקן של התאונות מחלקן בארצות הברית. תרשימים אלה, וכן התרשים בעמוד הקודם, לקוחים מסיפורו של הפרופסור יהודה כהנא, "ביטוח סוציאלי, הסדרי גמל וביטוח חיים בישראל".

החוק החדש לנפגעי תאונות-דרכים. השנתון הסטטיסטי מלמד כי רק 6%, בערך, מכלל הנפגעים, מתים בתאונות מכל הסוגים, וברור כי לגבי גילאי 30 האחוז נמוך מזה. משמעות המיטרים הללו היא שחברות הביטוח גובות תמורת כפלת-תאונה מאדם בגיל 30 לפחות פי 5 יותר מכפי הצורך (30% מסכום הריסק תחת פחות מ-6%).

דוגמה למה עשויות חברות הביטוח הוא סוג ביטוח נפוץ הקרוי "כפל תאונה". ביטוח זה נעשה למי שכבר יש בידו ביטוח-מעורב רגיל. סוכן הביטוח מסביר למבוטח כי תמורת סכום נוסף זעיר — פרומיל אחד או מעט יותר — הוא יכול להבטיח למישפחתו שאם ימות בתאונה, תקבל פי שניים מסכום הביטוח הרגיל.

למשל: מבוטח בן 30 ביטח עצמו בביטוח-מעורב בסכום של 100 אלף שקל-ים. הוא ישלם סכום של 2006 שקלים לשנה, הכוללים את מרכיב החיסכון (כ-1700 שקל), ומרכיב הריסק (כ-300 שקל). למבוטח כזה מציעים להוסיף 100 שקלים בלבד לשנה, ובמיקרה מוות בתאונה תקבל מישפחתו לא 100 אלף שקלים, אלא 200 אלף שקלים. אין ספק שלמי שאינו בקי ברזי הביטוח נראה הדבר משתלם במיוחד.

ביטוח "כפל תאונה" נמכר בעיקר ל-מבוטחים צעירים. סוכני הביטוח מזכירים להם, כי בהיות המבוטח צעיר ובריא, אין לו סיכויים רבים למות במהלך רבות, האומיניות לגילים מבוגרים יותר, ולעומת זאת רבים סיכוייו היחסיים למות בתאונה. סוכן הביטוח גם מפנה את המבוטח אל המערכת הכבידה הנערכת בשנים האחרונות (בצדק) נגד תאונות-דרכים, וגורמת לכך שאנשים רבים סבורים כי זהו סוג מוות נמוך מאוד.

אך בחינה רצינית של ביטוח כפול-תאונה מגלה, כי היא מבוטסת על-הטעיה מתימטית והטעיה פסיכולוגית, המגולגלות רווחים נאים לסוכנים ולחברות הביטוח, ואינן משרתות את המבוטח.

הטעיה מתימטית: התוספת של פרומיל אחד — או 100 שקל לעומת 2006 שקל, אומנם נראית קטנה, אך למעשה היא גדולה מאוד. התוספת ל-כפלת-תאונה אינה תורמת דבר לחיסכון, ומתברר כי באשר למבוטח בן ה-30 מהווה התוספת בסך 100 שקל תוספת של 30%, בערך על מרכיב הריסק ש-בפוליסה שלו (המגיע ל-300 עד 400 שקל בשנה בערך).

הטעיה פסיכולוגית: בניגוד למה שמקובל לחשוב, שיעור המוות בתאונות הוא נמוך ביותר באוכלוסייה בכלל — ונמוך במיוחד כאשר מדובר באנשים צעירים. הסטטיסטיקה מלמדת, כי בתאונות דרכים נפגעים ונפגעים דים וקשישים; אנשים צעירים נפגעים פחות מאנשים מבוגרים בתאונות-עבודה, משום שבדרך כלל הם עירניים ורזינים יותר. במקרה של מוות בתאונות-דרכים או בתאונות-עבודה, יש למישפחת הנפטר גם כסוי ביטוחי טוב מלבד ביטוח-חיים, מכוח הביטוח הלאומי המעניק פיצוי במיקרה של תאונת-עבודה, ומכוח

למלוא התשלום של הפרמיה הראשונה, ואחרי-כך 4% לסחוט מדי שנה. אך ריווחיהם של סוכני הביטוח הם כאינסוף וכאספסופים ריווחי החברות. לא לחינם נפוץ כלי-כך הביטוח המעורב. ביטוח זה, שלאורו הוא חיסכון המשולב בביטוח, הינו למעשה או חיסכון או ביטוח. על-ידי "העירוב" יכולות החברות להסוות את הצורה שבה הן מרוויחות גם מהביטוח וגם מהחיסכון, דווקא משום שהמבוטח אינו יודע כמה כסף בדיק הוא מפריש לכל אחד מהמרכיבים.

בבסיס החישוב של סכומי ביטוח-חיים (הריסק) עומד לוח תמותה של אוכלוסיית מבוטחים. הכל היה טוב ויפה, אילו היה מדובר בלוח-תמותה מעודכן של מבוטחים ישראלים. אך כל חברות הביטוח הישראליות משתמשות בלוח-תמותה של מבוטחים בריטיים, שהיה נכון ל-1949—1952, ושהוא מעוגל כלפי מעלה כדי להבטיח מרווח-רווח נאה לחברות. לוח-תמותה של כלל האוכלוסייה בישראל (הגבוה בשיעוריו

מבקר המדינה: שיעורי התשואה בביטוח נמוכים מהתשואה המתקבלת מחיסכון בקופות-גמל.

מלוח-תמותה של אוכלוסיית מבוטחים, שאינה כוללת תינוקות, ילדים, וצעירים בגיל הצבא) מגלה, כי הסתברות התמותה בישראל היום נמוכה בהרבה מזו שהיתה בבריטניה בתקופה 1949—1952. אקטואר (חשב לענייני ביטוח) משרד-האוצר, נחום ורמוס, גילה כי הסתברות התמותה בקרב מבוטחים בישראל מגיעה למחצית הסתברות התמותה שעל-פיה עורכות חברות הביטוח את "הישוניה". משמעות הדבר היא, שהמבוטחים משלמים הרבה יותר מדי — והחברות מרוויחות את ההפרש.

עבודה שערך בנושא זה מגלה ורמוס כי ב-1976, למשל, אמורות

של 5% לשנה על החיסכון. הם מקבלים הרבה פחות מכך. מבקר המדינה, שברוך כלל אינו אומר דברים מפורשים מדי, טוען כך בדו"ח שלו לשנת 1979: "הביקורת אומרת את שיעורי התשואה למבוטח בגיל 35 על כספי החיסכון המצטברים בכיטוח מעורב לגיל 65, ובביטוח לכל החיים, כאשר מושלמת פרמייה שנתית במשך כל תקופת הביטוח. לפי חישובים אלה שיעורי התשואה על גורם החיסכון בשני סוגי התוכניות הם שליליים: פדיון הפוליסה נעשה בתום 10 שנים תהיה התשואה 1.5%— בביטוח מעורב, ו-2.5%— בביטוח לכל החיים. ככל שפידיון הפוליסה נעשה יותר מאוחר, גדלה התשואה למבוטח. כשהפידיון הוא אחרי 20 שנה, שיעורי התשואה הם 2.5%+ בביטוח מעורב ו-2%+ בביטוח לכל החיים. כשהפידיון הוא אחרי 30 שנה או בסוף תקופת הביטוח, לגבי ביטוח מעורב, שיעורי התשואה הם 3.5%+ ו-3%+ בהתאמה."

המעורב ובמקביל ייקרו את מרכיב הריסק? **בן-עמי צוקרמן:** אנחנו לא רוצים להתערב בתעריפים, כדי לא למנוע תחרות. בן-עמי צוקרמן, כמוהו כאנשי חברות הביטוח, טוען כי החברות אינן ממחרות לעדכן את לוחות-התמותה בגלל התנגדות מבטחיה-מישנה. מבטחיה-מישנה הן כמה חברות-ביטוח בינלאומיות גדולות, הערבות להתחייבויות החברות הישראליות. אולם עובדה היא שיש חברות-ביטוח המוכרות ריסק זול — וגם להן יש מבטחיה-מישנה שאינם מפסידים.

אך חברות-הביטוח מרוויחות על מכירת מרכיב החיסכון בביטוח המעורב לא פחות ממה שהן מרוויחות על מכירת ביטוח הריסק. ממשלת-ישראל היא המבטיחה את התחייבויותיהן של חברות-הביטוח למבוטחים. זאת היא עושה באמצעות הנפקת איגרות חוב צמודות, הנושאות ריבית שנתית של 5%. חברות-הביטוח חייבות להשקיע בי איגרות-החוב אלה לפחות 85% מכספן — ויתר בהשקעות לא-ספקולטיביות (בדרך-כלל משקיעות החברות בניכסי דלא-ניידים). אך המבוטחים אינם מקבלים ריבית

היו חברות-הביטוח שלם 84 מיליון לירות למישפחות הנפטרים (אילו אכן היתה התמורה בישראל כמו זו שהוערכה על-ידי חברות-הביטוח על-פי טבלת התמותה שבה השתמשו). אך בפועל שילמו החברות רק 48 מיליון לירות! החברות "מצפות", על פי לוחות-התמותה שלהן, ל-5.6 פטירות מתוך כל 1000 מבוטחים, אך "מקבלות" רק 3.1 פטירות לכל אלף פוליסות. ביש-ראל, למרבה הפלא, אין המבוטחים נוטים להיפרד מהעולם הזה באותה תכיפות שאיפיינה את המבוטחים הבריטיים — ויש מי שמרוויח מכך הון עתק.

הממונה על הביטוח והחיסכון באוצר, הד"ר בן-עמי צוקרמן, אמר לכתב העולם הזה, כי בעיקבות המימצאים של אקטואר האוצר מתנהל עכשיו משאומתן עם חברות-הביטוח, ויש לקוות שלוח-התמותה ישונה תוך שנה. "אך אין לקוות שבעיקבות כך יהיו שינויים גדולים בתעריפי הביטוח."

העולם הזה: מדוע לא?
בן-עמי צוקרמן: משום שלא מוכרים הרבה ביטוח ריסק טהור. בדרך כלל מוכרים ביטוח מעורב. **העולם הזה:** כלומר, חברות-הביטוח יווילו את מרכיב הריסק בפוליסת הביטוח

ה מבקר טורח גם להטעים את ההבדל בין החיסכון בחברות-הביטוח לבין (המשך בעמוד 16)

אליהו הוא מייצג האינטרסים של חברות הביטוח בכנסת. רוו-חיו הנקיים ב-1980 גדלו ב-250 אחוזים.